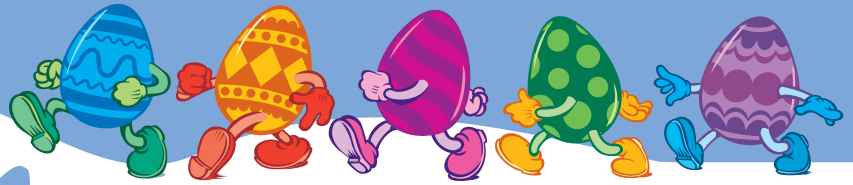

23/4/2021

Πάσχα

Ενότητα 14

Υπογραμμίζω ομοιοκαταληξίες

Η ημέρα της Λαμπρής

Καθαρότατον ήλιο επρομνούσε
της αυγής το δροσάτο ύστερο αστέρι*,
σύγνεφο, καταχνιά δεν απερνούσε
του ουρανού σε κανένα από τα μέρη
και από κει κινημένο αργοφυσούσε
τόσο γλυκό στο πρόσωπο το αέρι,
που λες και λέει μες στις καρδιάς τα φύλλα:
γλυκιά η ζωή και ο θάνατος μαυρίλα.

Χριστός Ανέστη! Νέοι, γέροι και κόρες,
όλοι, μικροί μεγάλοι ετοιμαστείτε
μέσα στες εκκλησίες τες δαφνοφόρες
με το φως της χαράς συμμαζωχτείτε,
ανοίξτε αγκαλιές ειρηνοφόρες,
ομπροστά στους αγίους και φιληθείτε
φιληθείτε γλυκά χείλη με χείλη,
πέστε «Χριστός Ανέστη» εχθροί και φίλοι.

Δάφνες εις κάθε πλάκα έχουν οι τάφοι
και βρέφη ωραία στην αγκαλιά οι μανάδες
γλυκόφωνα, κοιτώντας τες ζωγραφισμένες εικόνες,
ψάλλουνε οι ψαλτάδες
λάμπει το ασήμι, λάμπει το χρυσάφι
από το φως που χύνουνε οι λαμπάδες,
κάθε πρόσωπο λάμπει απ' το αγιοκέρι
όπου κρατούνε οι χριστιανοί στο χέρι.

Διονύσιος Σολωμός

* ύστερο αστέρι: ο Αυγερινός

- Πώς περιγράφεται η φύση στην πρώτη στροφή;
- Πώς χαρακτηρίζει τη ζωή και πώς τον θάνατο ο ποιητής; Γιατί;
- Η δεύτερη στροφή μάς δίνει την εικόνα του ελληνικού Πάσχα. Σχολιάστε το μήνυμά της.
- Ποιο είναι το ρήμα που επαναλαμβάνεται στην τρίτη στροφή; Γιατί;
- Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί η εικόνα των χριστιανών με τις λαμπάδες στα χέρια;

Ανάσταση

Ομοιοκαταληξίες

Άκου τον ξάστερο ουρανό πώς οι καμπάνες σειούνε.
Όπου καρδιά, χαρμόσυνες λαχτάρες απαντούνε.

Ανάστασ' είναι σήμερα! Παιδιά, γυναίκες, γέροι
κόκκινο αυγό στην τσέπη τους, χρυσό κερι στο χέρι.

Όσ' άστρα 'ναι στον ουρανό, τόσα στον κάμπο κρίνα.
Όλα έχουνε στην καθαρή ψυχήν Απρίλη μήνα.

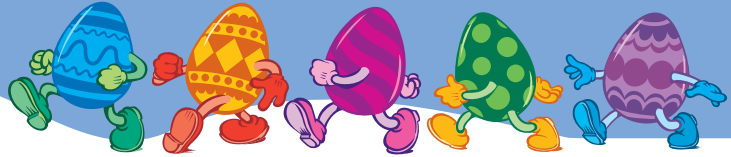
Της εκκλησίας φουντώσανε δάφνη πολλήν οι στύλοι.
Ειρήνη! Ειρήνη! Φιληθείτε, οχτροί μαζί και φίλοι...

Κώστας Βάρναλης

- Να συγκρίνετε το ποίημα του Κ. Βάρναλη με το ποίημα του Δ. Σολωμού. Να περιγράψετε προφορικά την εικόνα που νομίζετε ότι δίνει για την Ανάσταση το κάθε ποίημα.
- Ποια μηνύματα στέλνουν και τα δύο ποιήματα στους ανθρώπους;
- Ποια σημασία έχει η δάφνη που αναφέρεται και από τους δύο ποιητές;

Διαβάστε από το **Ανθολόγιο**: *Η Ανάσταση του Ιησού*, του Ρωμανού του Μελωδού, σελ. 173.

Μαριάμ

βυζαντινή εικόνα Εμμανουήλ Λαμπάρδου

Η Μαριάμ ένιωσε πως κάποιος μπήκε στην αυλή της, κι ανοίγοντας τα μάτια, είδε μπροστά της τον Ιωάννη, που ανάσαινε με κομμένη αναπνοή και μιλούσε με την ψυχή στα δόντια.

- Πού ήσουνα, της λέει, και δεν ήρθες να δεις τι έγινε;
- Τι έγινε; ρώτησε και εκείνη και πετιέται ολόρθη, κατεβάζοντας τη μαντίλα της.
- Έπιασαν τον γιο σου και διδάσκαλό μου και πάνε να τον σταυρώσουν!

Τότες η Μάνα σήκωσε τα χέρια της ψηλά και ξεφώνισε:

- Παιδί μου, παιδί μου! Τι κακό έκαμες και θέλουνε να σε σταυρώσουν;

Και με τον νου θολωμένο, όρμησε έξω από το σπίτι της και πήρε τον δρόμο κλαίοντας, κι αμέσως ο έρημος δρόμος γέμισε από θρήνους γυναικών, που έτρεχαν βγαίνοντας από τα σπίτια τους όπως όπως, κι ανάμεσα σε αυτές την ακολουθούσαν από κοντά η Μάρθα και η Μαρία η Μαγδαληνή και η Σαλώμη, και πλήθος άλλα κορίτσια, και δίπλα της την επαράστεκε ο Ιωάννης, χλωμός, πηγαίνοντας με χαμηλωμένα βλέφαρα, ώσου τέλος έφτασαν στο μέρος όπου ήταν ο όχλος, και ο ένας έσπρωχνε τον άλλον για να δει και βλαστημούσαν κι έφτυναν και ούρλιαζαν και ο αναβρασμός ήτανε μεγάλος και βουερός.

Τότες η Μαρία, κοιτάζοντας σαστισμένη, ρωτά τον Ιωάννη:

- Πού είναι ο γιος μου;
- Να, της αποκρίνεται. Βλέπεις εκείνον εκεί που φορεί ένα αγκάθινο στεφάνι και του έχουν δέσει τα χέρια; Αυτός είναι!

Και καθώς έκανε έτσι η θεοτόκος ψάχνοντας με το μάτι και τον αντίκρισε, ο κόσμος έσβησε γύρω της κι έπεσε καταγής χωρίς πνοή.

Αιμιλία Δάφνη, *Μαριάμ*, «Τα αγαπημένα μου διηγήματα»

Περιγράψτε με δικά σας λόγια τη σκηνή σε ένα σύντομο κείμενο. Βρείτε στο βιβλίο των Θρησκευτικών σχετικές πληροφορίες και καταγράψτε σε έναν πίνακα τα βασικά γεγονότα των Παθών του Χριστού.

Διαβάστε από το **Ανθολόγιο**: *Τα γόνατα του Ιησού*, του Ν. Βρεττάκου, σελ. 170.

Έθιμα του Πάσχα

Το Πάσχα είναι η μεγαλύτερη γιορτή του χριστιανισμού. «Εορτών εορτή και πανήγυρις εστί πανηγύρεων» λέει το τροπάριο. Προέρχεται από το εβραϊκό Πάσχα, που και αυτό έχει τις ρίζες του στην αρχαία Αίγυπτο. Με το «Πισάχ» (η λέξη σημαίνει *διάβαση, πέρασμα*) οι Αιγύπτιοι γιόρταζαν το πέρασμα του Ήλιου από τον ισημερινό, την εαρινή δηλαδή ισημερία, και μαζί της τον ερχομό της άνοιξης. Οι Εβραίοι καθιέρωσαν και αυτοί τη γιορτή σε ανάμνηση της απελευθέρωσής τους από τους Αιγυπτίους και της διάβασης της Ερυθράς Θάλασσας. Παράλληλα όμως και για να χαιρετίζουν το τέλος του χειμώνα και την αρχή της άνοιξης.

Στη χριστιανική γιορτή δόθηκε το όνομα «Πάσχα» και με απόφαση της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου το 325 μ.Χ. ορίστηκε να γιορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά από την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας. Το Πάσχα, ο λαός, μαζί με την «εκ νεκρών Ανάσταση» του Χριστού, τη νίκη δηλαδή ενάντια στον θάνατο, γιορτάζει και την ανάσταση της άνοιξης, το ξύπνημα της φύσης μετά τη νάρκη του χειμώνα.

Με τη λέξη Πάσχα, Λαμπρή και Λαμπρά (στην Κύπρο) εννοούμε δυο βδομάδες που αρχίζουν από την Ανάσταση του Λαζάρου και τελειώνουν την Κυριακή του Θωμά. Τη βδομάδα των Παθών και τη βδομάδα της Λαμπρής ή Λαμπροβδομάδα.

Από τα βυζαντινά ακόμα χρόνια οι χριστιανοί προετοιμάζονταν καιρό πριν για τις πασχαλινές γιορτές. Έβαφαν τα σπίτια τους, έστρωναν στο πάτωμα κλαδιά από αρωματικά φυτά, δάφνη, μυρσίνη, δενδρολίβανο, λεμονιά, έφτιαχναν καινούρια ρούχα, τα λαμπριάτικα.

Ανήμερα το Πάσχα όλοι αντάλασσαν δώρα και ασπασμούς και εύχονταν «Καλό Πάσχα», ενώ τη νύχτα οι δρόμοι και τα σπίτια ήταν φωταγωγημένα.

Τον καιρό της Τουρκοκρατίας το Πάσχα είχε εντελώς ιδιαίτερη σημασία για τους Έλληνες. Μαζί με τα Πάθη του Χριστού και την Ανάσταση, ζωντάνευαν και τα πάθη του λαού και μεγάλωναν οι ελπίδες για την Ανάσταση του Γένους.

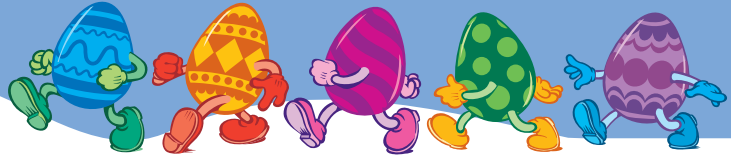
Πρόγραμμα Μελίνα, Έθιμα του Πάσχα

Μερικά από τα έθιμα της Μεγάλης Πέμπτης

Τα πασχαλινά έθιμα αρχίζουν κυρίως από τη Μεγάλη Πέμπτη, επειδή από την ημέρα αυτή αρχίζουν οι ετοιμασίες για το Πάσχα.

Από το πρωί οι γυναίκες καταγίνονται με το *ζύμωμα*. Ζυμώνουν τις κουλούρες της Λαμπρής. Τις ζυμώνουν με διάφορα μυρωδικά και τις στολίζουν με ξηρούς καρπούς και με στολίδια από ζυμάρι. Τα ονόματά τους ποικίλλουν, ανάλογα με το σχήμα που τους δίνουν. Λέγονται *κουτσούνες, κουζουνάκια, κοφίνια, καλαθάκια, δοξάρια, αυγούλες, λαζαράκια* κτλ.

Αναφέρω τον τρόπο του ζυμώματος που συνηθίζεται στην Κορώνη. Εκεί τις λαμπριάτικες κουτσούνες

τις ζυμώνουν με λάδι, μύγδαλα και γλυκάνισο. Τις κουτσούνες τις πλάθουνε στρογγυλές σαν κουλούρες ή μακρουλές και τις περιπλέχουνε (στολίζουνε) μέσα σε ζυμάρι. Βάζουνε στη μέση το κόκκινο το αυγό και στολίζουνε την κουτσούνα με αγκιναρίτσες, με πουλάκια, με μύγδαλα και σουσάμι. Αυτές που είναι να τις μεράσουνε σε μικρά παιδιά τις κάνουνε σωστές κουτσουνίτσες, με πόδια, με χέρια, με κεφάλι.

Τότε ζυμώνουν και κουλούρι για την Πρωτομαγιά.

Άλλη ασχολία της ημέρας αυτής είναι το *βάψιμο των αυγών*. Πάσχα χωρίς κόκκινα αυγά δε νοείται. Γι' αυτό και η Μεγάλη Πέμπτη λέγεται κοινά *Κόκκινη Πέφτη* ή *Κοκκινοπέφτη*.

Στην Καστοριά απλώνουν στα παράθυρα κόκκινες βελέντζες και κόκκινα μαντίλια.

Στην Αγιάσο Λέσβου στα Δώδεκα Ευαγγέλια παίρνανε οι γυναίκες κερί, κι ένα ένα Ευαγγέλιο που τελείωνε, κάνανε από το κερί με ένα κομματέλι έναν σταυρό. Μαζεύανε δώδεκα σταυρέλια και τα πηγαίνανε στο σπίτι να τα κολλήσ'νε παντού στ' αντιγώνια του σπιτιού, για να ψοφήσ'νε οι ψύλλοι, οι κοριοί κτλ.

Γ. Α. Μέγας, *Ελληνικές γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, 1988

Τα κυριότερα πασχαλινά έθιμα

- πασχαλινόι χαιρετισμοί, όπως π.χ. «Χριστός Ανέστη» και η τυπική ανταπάντηση «Αληθώς Ανέστη» ή «Αληθώς ο Κύριος»
- λαμπριάτικες κουλούρες, κουλούρια, τσουρέκια, κόκκινα αυγά
- οβελίας (αρνί που ψήνεται στη σούβλα)
- έθιμο της Αγάπης
- έθιμο σχετικό με το Άγιο Φως ή το Νέο Φως

Συγκεντρώστε όλα τα έθιμα που ξέρετε από την περιοχή σας ή από οποιοδήποτε μέρος της Ελλάδας και παρουσιάστε τα προφορικά στην τάξη. Πρέπει να αναφέρετε σε ποια κατηγορία ανήκουν (βλ. τον παραπάνω πίνακα), ποια μέρα ή ποιες μέρες γίνονται, με ποιον τρόπο, ποια είναι η σημασία τους, τι πιστεύει ο λαός γι' αυτά (συμβουλευτείτε τα παραπάνω κείμενα).

Διαβάστε από το **Ανθολόγιο**: *Τα κόκκινα αυγά*, του Γ. Ξενόπουλου, σελ. 175.

14 Πασχαλινές Κατασκευές

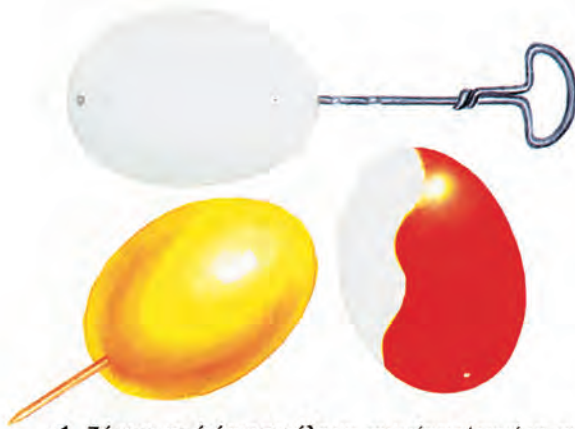

Δημιουργήστε πασχαλινές κατασκευές σαν αυτές της εικόνας.

Ρωσικό στεφάνι

13 αυγά πλαστικά (ή αδειασμένα) • τέμπερα: χρυσή, κόκκινη, μπλε, πράσινη, ροζ, κίτρινη και καφέ • κορδέλες • 60 εκ. σύρμα • πινέλα • μικρό τρυπανάκι • 13 μεγάλες οδοντογλυφίδες • Βλέπε πατρόν.

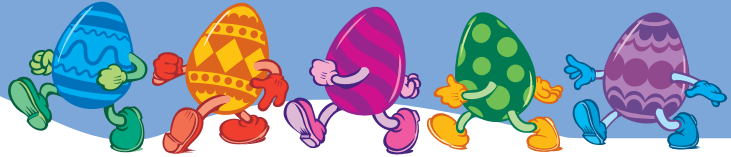
1 Ζήτησε από έναν μεγάλο να τρυπήσει τ' αυγά με το τρυπανάκι στις δύο άκρες. Στερέωσε τα σε μια χοιρινή οδοντογλυφίδα για να τα βάψεις. Βάψε 3 κόκκινα και 3 χρυσά.

2 Χώρισε τα άλλα αυγά στα δύο και χρωμάτισε το ένα μέρος με χρώμα και το άλλο χρυσό. Όταν στεγνώσει, ζωγράφισε το πρόσωπο, τα χέρια και την ποδιά σύμφωνα με το σχέδιο. Χρωμάτισέ τα.

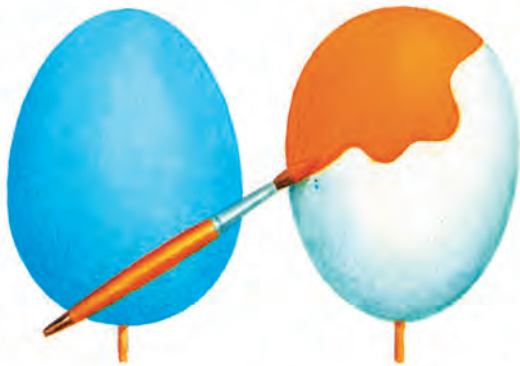

3 Πέρασε ένα σύρμα στα 10 αυγά και κλείσε τον κύκλο. Κρύψε την ένωση με φιόγκο κορδέλας. Κάνε μικρά φιογκάκια ανάμεσα στα αυγά. Στερέωσε τα άλλα 3 αυγά με τη δεμένη κορδέλα και στην άκρη βάλε κόλλα.

Οικογένεια Χίλια ζυμαρικά

Αυγά από αφρολέξ • ζυμαρικά όλων των ειδών • τέμπερα • άσπρη κόλλα • 2 χοντρές οδοντογλυφίδες • χαρτόνι.

1 Φύτεψε μια οδοντογλυφίδα στη βάση του αυγού. Ανάλογα με το πρόσωπο διαλέγεις και την άκρη του αυγού. Χρωμάτισε και άφησε να στεγνώσει.

2 Με τη δεύτερη οδοντογλυφίδα κάνε τρύπες στο αυγό πριν βάλεις τα ζυμαρικά αλειμμένα με κόλλα. Κόλλησε τα χαρακτηριστικά του προσώπου με διασκεδαστικές εκφράσεις.

3 Για να στήσεις όρθιο το αυγό, μπορείς να κολλήσεις στη βάση ένα μικρό ρολό από χαρτόνι, που θα το συγκρατήσεις με δύο... συνδετηράκια.

Μαθαίνω περισσότερα για το Πάσχα

Δελώνης Αντώνιος, *Γιορτάζουμε στο σχολείο*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2000.

Ελληνικά διηγήματα με θέμα το Πάσχα, ανθολόγηση Γ. Γρηγοριάδου-Σουρέλη – Π. Μηλιώρη – Μ. Κοντολέων, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1996.

Παπαδιαμάντης Αλέξανδρος, *Πασχαλινά διηγήματα*, εκδ. Γράμματα, Αθήνα, 2001.

Πρόγραμμα Μελίνα, *Έθιμα του Πάσχα*, εκδ. Μουσείο Μπενάκη-Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Αθήνα, 1996.

Σμυρνωτάκης Γιάννης, *Τα τραγούδια του σχολείου*, εκδ. Σμυρνωτάκη, Αθήνα, 2003.